

beret et tueatur, prosperetque eos qui in sui cultu firmiter persistunt, aut ab idolorum cultu penitentes ad Deum redeunt.

Hinc sensui apte insitit tropologia, quam affert S. Gregorius, lib. III *Dialog.*, cap. XIV, in fine: « Dominus, inquit, Chananeos diutius reservavit, ut in eis experiretur Israel, quia nonnunquam, ut dictum est, eis etiam quibus magna dona tribuit, parva quaedam reprehensibilia relinquit, ut semper habeant contra quod bellum gerant, et devictis magnis hostibus mentem non erigant, quando eos adhuc adversarii etiam minimi fatigant. Filii itaque ut miro modo una eademque mens et virtute polleat, et ex infirmitate lassent, quatenus et ex parte constructa sit, et ex parte conspiciat esse destructum, ut per bonum quod quaerit et habere non valet, illud servet humiliter quod habet. » Hinc et S. Bernardus: « debusens, inquit, velle molis in terra tua habitat (scilicet conspicuentia in carne), subjugari potest, exterminari non potest. »

Permisit ergo Deus Chananeos nonnullos, nonnitiue omnes a Josue excindi a Chananea variis de causis. *Primo*, ut ipsi Hebraeorum apostasiam et idololatriam sua oppressione castigarent. *Secundo*, ut Deus experiretur an hac afflictione ad se redirent, imo eos redire quasi compelleret. Erant enim Chanani quasi stimuli pungentes Hebraeos, cogentesque ad Deum colendum, ejusque opem implorandam, ut hostium oppressione ipsos liberaret. *Tertio*, quia non sufficiebant Hebraei ad omnem terram Chananeorum incolendam et excolendam, Chananeis ergo ejus partem permisit, ut ipsi eam colerent, ne a lupis et feris illa occuparetur cum damno et noxa Hebraeorum. Hanc rationem dat Deus, *Exod.* XXII, 29: « Non ejiciam, inquit, eos a facie tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur, et crescant contra te bestiae. » *Quarta* causam dat cap. seq., vers. 2: « Ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus et h.ere consuetudinem preliandi, » ut scilicet vitarent otium, quod ignavia omnisque malitiae est causa, utque bellis assuescerent, quae crebra habitari erant cum vicinis gentibus, uti habuit David.

Simili de causa olim cum ventilaretur Romae in Senatu an delenda esset Carthago jam quasi

subacta, ac Cato suaderet urgeretque delendam, utpote Romanis tam periculosam et infestam, Scipio Nasica suavit et persuasit non esse delendam ob belli et bellandi exercitium, ut scilicet Carthago esset eos juventutis Romanae, qua Romani discerent bella gerere, militia assuescerent, corda et corpora ad frigoris, aestus, famis omnisque incommodi tolerantiam obduerent, idque recte et sapienter; nam deleta Carthagine vietas Romanorum otio, inertia et luxu elanguit et defluxit. Unde Juvenalis, *Satyra* 6, causam cur prisci Romani fuerint casti, sobrii, vigiles, hanc dat:

Proximus urbi
Annibal, et stertis collina in rope mariti.
Nunc patimur longae pacis mole, savior armis
Luxuria locubat, totumque ulciscitur orbem.

Hinc et Spartani non permisissent suo regi delere urbem hostilem, dicentes: « Noli abolere colem juventutis nostrae. »

Hinc vicissim Lycurgus, teste Plutarcho in ejus Vita, sanxit ne Lacedaemones cum iisdem hostibus dum semperque bellarent: ne videlicet docerent eos arma tractare, itaque sua militari arte et industria tandem Lacedaemones superarent et subjugarent. Idem principium et militare et politicum habet et observat Turea. Quodcirca Agesilao Sparte regi assidue cum Thebanis bella gerenti, et in pugna quadam vulnerato false dixit Antalcidas: « Pulchram a Thebanis mercedem reportas, quos invitos et nescientes pugnare docuisti. » Nam nunquam bellicosiores fuere Thebani, quam dum a Spartanis sive Lacedaemoniis bello crebro fuere impelliti.

Tropologicam causam dat Abbas Daniel apud Cassianum, *Collat.* IV, cap. VI, dicens: « Quam utique pugnam non invidens Deus quieti Israelis, nec male eidem consulens, sed sciens esse utilissimam, reservavit, ut dum gentium semper istarum impugnatione deprimeretur, nunquam se sentiret auxilio Domini non egere, et ob id semper in ejus meditatione et invocatione persistens, nec inertia solveretur, nec bellandi usum et exercitia virtutis amitteret. Frequenter enim quos superare non potuerant adversa, securitas et prosperitas dejecerant. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hebraei ob conjugia cum Chananeis inita, indeque secutum idolorum cultum, tyrannorum servitute pressi, penitentes invocant Dominum, qui eos liberat primo a Chusan rege Mesopotamiae per Othonielem, qui prout fuit primus eorum Juxta et Princeps; secundo, vers. 12, ab Eglon rege Moab per Aod, qui fuit secundus Juxta; tertio, vers. 31, a Philistinis per Samgar, qui fuit tertius Juxta.

1. Haec sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel, et omnes qui non noverant bella Chananeorum: 2. ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus, et habere consuetudinem preliandi: 3. quingue satrapas Philistinorum, omnemque Chananeum, et Sidonium, atque Hevaeum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon usque ad introitum Emath. 4. Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israel, utrum audiret mandata Domini quae praeceperat patribus eorum per manum Moysi, an non. 5. Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananei, et Hethaei, et Amorrhaei, et Pherezei, et Hevaei, et Jebusaei: 6. et duxerunt uxores filias eorum, usque filias suas filii eorum tradiderunt, et servierunt diis eorum. 7. Feceruntque malum in conspectu Domini, et oblitii sunt Dei sui, servientes Baalim et Astaroth. 8. Iratusque contra Israel Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiae, servieruntque ei octo annis. 9. Et clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem, et liberavit eos, Othoniel videlicet filium Genez, fratrem Caleb minorem: 10. fuitque in eo Spiritus Domini, et judicavit Israel. Egressusque est ad pugnam, et tradidit Dominus in manus ejus Chusan Rasathaim, regem Syria, et oppressit eum. 11. Quievitque terra quadraginta annis, et mortuus est Othoniel filius Genez. 12. Addiderunt autem filii Israel facere malum in conspectu Domini, qui confortavit adversum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu ejus. 13. Et copulavit ei filios Ammon, et Amalec: abiitque et percussit Israel, atque possedit urbem Palmarum. 14. Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab decem et octo annis: 15. et postea clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Jemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Miseruntque filii Israel per illum munera Eglon regi Moab. 16. Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmam manus, et accinctus est eo subter sagum in dextro femore. 17. Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. 18. Cumque obtulisset ei munera, persecutus est socios, qui cum eo venerant. 19. Et reversus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te, o Rex. Et ille imperavit silentium: egressisque omnibus qui circa eum erant, 20. ingressus est Aod ad eum; sedebat autem in aetivo cubiculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno. 21. Extenditque Aod sinistram manum, et tulit sicut de dextro femore suo, infixitque eam in ventre ejus, 22. tam valide, ut capulus sequeretur ferram in vulnere, ac pinguis adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percussisset, reliquit in corpore: statimque per secreta naturae alvi sterocora proruperunt. 23. Aod autem clausis diligentissime ostiis camerae, et obfirmatis sera, 24. per posticum egressus est. Servique regis ingressi viderunt clausas fores camerae atque dixerunt: Forsitan purgat alvum in aetivo cubiculo. 25. Expectantesque diu donec erubescerent, et videntes quod nullus aperiret, tulerunt clavem: et aperientes inveniunt dominum suum in terra jacentem mortuum. 26. Aod autem, dum illi turbarentur, effugit et pertransiit locum idolorum. Venitque in Seirath: 27. et statim

insonuit buccina in monte Ephraim, descenderuntque cum eo filii Israel, ipso in fronte gradiente. 28. Qui dixit ad eos: Sequimini me; tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, et occupaverunt vada Jordanis quae transmittunt in Moab: et non dimiserunt transire quemquam; 29. sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos et fortes viros. Nullus eorum evadere potuit, 30. Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israel, et quievit terra octoginta annis. 31. Post hunc fuit Sangar filius Anoth, qui percussit de Philisthiim sexcentos viros vomere; et ipse quoque defendit Israel.

1. Ut ERUDIRET. — Ut scilicet doceret eos trahere arma, modumque pugnandi cum hostibus per assiduum cum Chananeis bellandi exercitium. Rursum, ut doceret colere Deum, non idola; ob haec enim traditi sunt Chananeis, a quibus eos Deus liberavit, hebraice est *נָסַתָּה* *nassat*, id est, ut tentaret, de quo dixi cap. praeced., vers. 22; ubi Noster verit, « ut experiat. » Porro addit: « Ut erudiret Israel, et omnes qui non noverant bella Chananeorum. » Ubi *et* est exegeticum, significans id est, q. d. Voluit Deus per Chananeos erudire Israel, hoc est omnes juniores Israelitas, qui non noverant bella, quae patres eorum duce Josue gesserant contra Chananeos, itaque bellorum erant inexperti: quare ut per experientiam discerent pugnare cum hostibus, idcirco Deus reliquit Chananeos, quasi antagonistas, cum quibus assidue bellarent. Unde explicans subdit:

2. Ut POSTEA DISCERENT FILII EORUM CERTARE CUM HOSTIBUS, ET HABERE CONSUECUDINEM PRAELIANDI. — Juxta sensum jam datum, qui clarus est et obvius, quem proinde tradunt Lefini plerique, licet Rabini aliter explicant, q. d. Ut discerent juniores Israelitae bellorum inexperti, quid sit praerari cum Chananeis; quam scilicet noxia sint bella, utpote per quae suis opibus, libertate, et saepe vita ab eis spoliabantur; ideoque cavent peccata, ob quae Deus haec cum eis bella permittebat. Scilicet dulce bellum inexpertis, expertis autem amarum. Sic Adam, comedendo pomum vetitum, per experientiam didicit bonum et malum, quam scilicet bonum sit obedire Deo, et quam malum non obedire, utpote per quod mortem et tot aerumnas ipse cum omnibus posteris incurrit.

3. QUAEQUE SATRAPAS PHILISTINORUM. — id est quinque praefectos sive principes Philistinorum. Erant enim quinque urbes eorum, scilicet Ascalon, Accaron, Azotus, Geth et Gaza, quae cum suis vicis et pagis singulas constitutebant satrapias sive praefecturas, quibus totidem praerant satrapae sive praefecti. Repete ex vers. 4: « *Et* Dominus dereliquit, etc., quinque satrapas Philistinorum omnemque Chananeum. » Josue plurimos Chananeos deleverat. Hic ergo per Chananeum accipit Phoenices; hi enim ex Chanaan oriundi saepe etiam a profanis scriptoribus vocantur Chananeis, uti dixi in Josue, et Proverb. xxxi, 24. Unde et mulier Chananea, *Matth.* xv, 22, a Marco vocatur

Syrophenissa, quia oriunda ex Phoenicia, puta ex finibus Tyri et Sidonis. Phoenices enim nunquam ab Hebraeis fuere subacti, multo minus exacti, etsi eorum regio comprehenderetur terminis terrae promissae. Unde explicans subdit: « Et Sidonium. » Sidon enim erat caput Phoeniciae; haec autem urbs nomen accepit a Sidone filio Chanaan, *Genes.* x, 45.

7. SERVIENTES BAALIM ET ASTAROTH. — Ita legitur Noster in Hebraeo. Alii cum Septuaginta legunt *Αστροθ* *astaroth*, id est lucis. Lucii erant sylvae diis dicatae, in quibus exerebant aras ad his sacrificandum. Serviebant ergo lucis, id est idolis quae colebant in lucis. Est metonymia.

8. TRADIDIT (hebraice *מָכַרָם* *imcherem*), id est vendidit eos. *Vendidit*, id est tradidit, perinde ac si eos ipsis vendidisset. Est catachresis, significans plenam traditionem; talis enim est rei venditio, eos in manus Chusan Rasathaim regis MESOPOTAMIAE, SERVIENTURQUE EI OCTO ANNIS. — Haec prima Hebraeorum fuit servitus, primaque idololatrorum in Terra sancta castigatio, qua traditi sunt regi Mesopotamiae. Ita dicitur regio, quae in medio duorum *עֲרַבְיָה*, id est fluminum, scilicet Tigris et Euphratis, sita est, usque ambitur et circumdatur. Unde hebraice vocatur *אֲרַם נְהַרַיִם* *Aaram naharaim*, id est Syria duorum fluminum, sive duobus fluminibus jam dictis intercepta; erat enim multiplex Syria.

Porro *Chusan Rasathaim* hebraice idem est quod *Ethiops* (Chusim enim sunt Ethiopes, ita dicti a Chus filio Cham, *Genes.* x), *duarum impietatum*, ait Pagninus, qualis erat hic tyrannus, quia Hebraeos tyrannide opprimebat, et quia eos ad suos deos colendos alliciebat.

Talis tropologie est diabolus, ait Origenes, cui Deus vexandos tradit homines, dum contra eum superbiunt, ut eos humiliet, affligat et conterat, donec respiciant et sub Deo se humilient. Talis quoque est Turca et quilibet hostis, ait Serarius. Dupliciter vero improbus est, qui nec Deum timet, nec homines veretur, qui et in animam et in corpus suum peccat; qui juxta superbus est et libidinosus, qui susque deque fert mortales et veniales culpas. Duplici nos malo afficit, qui animum religione, corpus libertate sollicitaque commodis spoliat; qui spiritualia et temporalia eripit, qui a timore Dei nos abducit, et vitis non servire facit, qui et in presentis saeculi

aerumnas, et in aeterna futuri saeculi supplicia nos conjicit.

Audi Anastasium Nicenum post *Quaest.* XCII, pag. 268: « Quomodo, ait, civitates nutriunt licitores, ut homicidas et sepulcorum effosores, et qui alia hujusmodi scelera admittunt, per eos puniant, non laudantes quidem, sed valde etiam odio habentes eorum instituta, ferentes tamen propter usum eorum ministerii: ita etiam mundi administrator concedit ut sint tyranni tanquam quidam licitores, ut per eos penas sumat de impiis et sceleratis. Postea autem eos quoque exactissimo tradit supplicio, quoniam non tanquam Deo ministrantes, sed suae improbitati servientes, gravia illa et intoleranda fecerunt. Sic Israelium, cum peccasset, Assyriorum tradidit crudelitati; postquam autem isti ne agnovissent quidem fructum supplicii, vel potius scopum et institutum, tunc eorum quoque fracta potentia coegit eos servire aliis, ut docent etiam Prophetae. A quibus Plato, ut arbitror, suffragari occasionem, dicit eos qui sunt incurabiles castigari ad aliorum utilitatem. »

9. ET CLAMAVERUNT AD DOMINUM, QUI SUSCITAVIT EOS SALVATOREM ET LIBERAVIT EOS, OTHONIEL VIDELICET. — Advertendum, ait S. Augustinus, *quod* XVIII. « Salvatorem etiam dici hominem, per quem Deus salvos faciat. » Simile est, IV *Reg.* xii, 5: « Dedit, ait, Dominus salvatorem Israel. » Et II *Esdrae* ix, 27. Sic Plato, lib. V *De Republ.*, Principes vocari vult « Republicae salvatores. »

Fuere ergo Judices Israelis salvatores, ideoque figurae et typi Jesu Christi Salvatoris mundi. Unde S. Hieronymus *ad Paulinum*, epist. 103: « In Judicum libro, ait, quot principes populi, tot figurae sunt. » Judices salvarunt populum in corpore, Jesus sanat fideles in anima; Judices profligarunt tyrannos, Jesus demones mundum opprimentes. Quocirca nomen Jesu formidabile est demonibus, adeo ut eo auditio diffugiunt. Audi S. Chrysostomum, hom. 8 *in Epist.* ad Rom.: « Sunt nobis incantationes spirituales, ipsum nomen Domini Jesu Christi; tum ipsius crucis potentia. Hujusmodi incantatio non solum draconem de speluncis abigit, atque ita in ignem conjicit, sed et vulneribus quoque medetur. Hoc tamen et demonibus terribile est, et perturbationibus et aegritudinibus salutare. Hoc igitur ornemur ipsi; hoc tanquam muro nos muniamus. » Et Origenes, lib. I *Contra Celsum*: « Tanta, ait, vis nominis Jesu inest contra demones, ut nonnunquam a nobis nominatum sit efficacius. Quod docens Jesus dicebat: Multi mihi dicent in die illa: In nomine tuo demonia ejicimus. » Et Theodoretus in epist. *ad Philemonem*: « Sufficit, ait, nobis nominis mentio ad effluendum ut reverentur vel maxime adversarius, » etc. Mirum, sed multis comprobatum exemplis, quod Tyrenus noster ait in lib. *De Demone*, cap. xlii, num. 22: « Sagis, ait, et ilis qui se diabolo devoverunt mandari et serio praerari,

scimus, ut si quando nocturnos conventus habent prorsus a nomine Jesu abstineant, quantum Jesum abjuraverint. Scimus subito et diabolum et presentem turbam disparuisse, si quando collegarum alicui etiam praeter intentionem nomen Jesu excidisset, » etc.

Tropologie, salvatores Jesum Salvatorem imitantes sunt il, qui animas in viam salutis dirigere satagunt. Audi Ruperum: « Si ergo illos dixit salvatores (nempe Scriptura), per quos Deus temporaliter liberavit Israel; quanto magis recte illi dicuntur salvatores, quorum labor Salvatori nostro Deo ad nostram aeternam salutem cooperatus est, » etc.

Idcirco S. Ignatius fundator Societatis nostrae noluit nos vocari Ignatianos, sed Societatis Jesu, ut hoc nomine nos exstimularet ad strenue procurandam animarum salutem. Valentinianus Imperator, teste Vopisco, laudavit Probum (qui et postea Imperator exsultit), quod esset « vir sui nominis, » scilicet bonus et probus. Simus et nos viri nominis nostri, ut quasi socii Jesu salvare omnes contendamus. Militi adolescentulo, qui Alexander vocabatur, dicebat magnus Alexander in Tyri expugnatione: « Animose, o commilito, fac facinus nomine quod geris dignum, » etc. Huc spectat quod de Diadumeno puero narratur, cum et imperio et Antonini nomine donaretur: « Ego, inquit, elaborabo ne desim nomen Antoninorum. Scio enim me Pii, me Marci, me Veri sussepsisse nomen, quibus satisfacere perdifficile est. »

Praeclare S. Augustinus, tract. 5 *in Epistola* I S. Joannis: « Quomodo, inquit, te gloriaris esse Christianum? nomen habes, et facta non habes. Si autem nomen secutum fuerit opus, dicat te quisque paganum, tu factis te ostende Christianum: nam si factis non ostendis te Christianum, quid prodest nomen, ubi res non invenitur? »

Denique audi S. Hieronymum in *Abdium*, sub finem: « Ipsa, inquit, Petra Petrus donavit ut petra sit. Pastor quoque bonus Apostolis pastorum largitus est nomina, et quodecumque dicitur de eo, servis tribuit ut dicantur. Sic ipse Salvator Apostolos suos mundi esse voluit salvatores. »

FRATREM GALEB. — Vide dicta Josue xv, 17. Porro Philo Biblicus asserit Josue morientem in principatu successisse Genez, eumque praefuisse Israeli quinquaginta et septem annis, et multa miraque ejus gesta dictaque enarrat. Post Genez vero praefuisse Israeli Zebul per viginti et quinque annos, post hunc Debboram et Barac. Verum haec repugnant S. Scripturae, quae post Josue primum Judicem assignat Othoniel, secundum Aod, tertium Sangar, quartum Barac. Quare Philo iste non Biblicus est, sed errorum et nugarum Bibulus.

10. FUTURUM IN EO SPIRITUS DOMINI, ET JUDICAVIT (id est vindicavit et ab oppressione Chusan Rasathaim liberavit) ISRAEL. — « Spiritus Domini, » id est fortitudo, prudentia et maxime impetus ad bellandum, ardore et zelus ad vindicandum

suos populares in libertatem, a Deo Othonieli aspiratus et inspiratus. Omnis enim virtus et qualitas, sive naturalis sive supernaturalis, omnisque gratia, tam gratum faciens quam gratis data, uti est fortitudo bellica, in Scriptura vocatur spiritus, ut recte advertit Abulensis. Sic peritiam fabricandi tabernaculum, a Deo indita Bezeleel, vocatur spiritus, *Exod.* cap. xxxi, 3. Vide ibi dicta. Unde sequitur: « Et judicavit Israel, » tum moribus et fegebis bellicis Israelitas instruendo, tum potius sumendo de hostibus Mesopotamis vindictam, eosque supprimendo. Simili phrasi dicitur spiritum Domini induisse Gedeonem, id est eum incitasse et direxisse ad bellum Madianiticum. Sic saepe dicitur spiritus irruisse in Samson, cap. xiv, 6 et seq., quotiescumque eum impulit ad heroica fortitudinis opera generose aggrediendum. Sic spiritus Domini dicitur insilisse in Saul, cum eum incitavit ad liberandum Hebraeos a tyrannide Naas regis Ammon, I *Reg.* xi, 6.

11. QUIEVITQUE TERRA QUADRAGINTA ANNIS, ET SORTUS EST OTTHONIEL. — « Quadraginta annis, » id est usque ad annum quadragesimum, quo officio Judaeis perfunctus et defunctus est Othoniel, primus Israelis post Josue princeps. Hebraei enim saepe numeros cardinales pro ordinalibus sumunt, uti ostendi *Canon.* 4 et 2, ac *Exod.* xii, 40. Adde terram Israel quiescisse (id est cessasse a praeliis, uti explicatur *Josue* xiv, 15) per quadraginta annos, quia videlicet sub Othoniele pauca fuerunt bella, nam initio Hebraei a Chusan fuere suppressi; deinde post victoriam de eo ab Othoniele habitam ita erecti et elevati, ut hostes eorum omnino quiescerent, nec eos invadere audent. Ita Ribera, lib. I *De Templo*, cap. i.

Porro Othonieli quadraginta in imperio annos ita probabiliter conjectando distribuit noster Salianus, ut primis septemdecim ejus annis, quibus adhuc post Josue vivere seniores Israel Deo vero servierit, inde deflexerit ad colendum Baalim et Ashtaroth per annos circiter quinque: quo circa traditus regi Mesopotamiae ei servierit per annos octo, scilicet ad annum trigesimum Othonieli, qui ultimus decem vitae suae annis eum debellavit, pacemque et quietem Israeli reddidit. Unde apposita Othoniel hebraice significat *tempus Dei*, vel *tempus meum Deus*, ait Pagninus, fuitque typus Christi Salvatoris, ait Rupertus, qui tempore a Deo praefixo in mundum per incarnationem descendit, ut eum a Chusan, id est Aethiopo, puta diabolo oppressum liberaret et redimeret.

12. QUI COMFORTAVIT ADVERSUS EOS EGLON REGEM MOAB. — Dicitur: Ergone Deus excitavit Eglon ad bellum injustum contra Hebraeos, ut tyrannice eos opprimeret, ac consequenter ad peccatum et tyrannidem? Respondo: Deus dicitur excitasse Eglon, Nabuchodonosor, Cyrum, Alexandrum, etc., ad bellandum contra Judeos aliasque gentes, quia ipsorum scelera per illos castigare destinabat. Fece autem idipsum primo, augendo

Eglon, Cyro, etc., vires et animos, consilium et dexteritatem praeliandi, item socios federatos, arma, milites, quibus confortati invaserunt Judeos vel alias gentes. *Secundo*, ex adverso infirmando vires, milites, arma Hebraeorum, etisque animam eripiendo, ac terrore et pavore immittendo. Ita S. Augustinus, *De Gratia et libero arbitrio*, cap. xi, idque probat ex illo *Josue* vii, 12: « Non poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet. » *Tertio*, immittendo Eglon regi cogitationem quod terra Israel fertilis foret et dives, aequae ac inermis et a Deo deserta, Deumque velle gravia eorum scelera punire. *Quarto*, omnia belli impedimenta submovendo, dandoque ei prosperos praeflorum successus et victorias, quibus omnibus bene vel male uti poterat Eglon. Sunt enim haec bona adaphora sive indifferentia, quibus quis bene vel male uti potest pro suo arbitrio; praevidebat tamen Deus Eglon regem ex mala sua voluntate, et imperii ambitu dominantique cupidine illi male usurum, bellumque impendens libidine Hebraeis injuste illaturum, et proculcuram, quod ipse permittere decrevit, ut per eum Hebraeos peccantes castigaret. Vide dicta *Exod.* vii, 3, et xi, 2.

Uterius non poterat Deus directe Eglon regem incitare ad bellum Hebraeis inferendum, nisi iustam belli causam haberet rex, quae nulla hic liquet; vel nisi ipse regi suam indicaret voluntatem, scilicet velle se punire scelera Hebraeorum, ac ad hoc regem uti quasi administrato et castigatore, quod Nabuchodonosori Deum indicasse opinatur Abulensis ex illo *Isaie* v, 26: « Elevabit signum in nationibus procul, et sibilabit ad eum de finibus terrae; » cui Dei voluntati et instinctui si Eglon se conformasset, utique bellum iustum auctoritate divina contra Hebraeos gessisset: fuisset enim quasi licitor carnifex, et executor vindictae et justae sententiae a Deo contra Hebraeos late. Verum quia tyrannorum animi magis ad opes, gloriam, dominatum, quam ad Dei voluntatem attendunt, hinc bella eorum plerumque sunt injusta; nec Deus eis suam voluntatem revelat, ut eis tribuat potestatem fideles invadendi, sed eorum superbia et tyrannide utitur, permittendo illam ad fideliū castigationem.

13. ET COPULAVIT (scilicet Deus vindex, ut patet ex Hebraeo et Septuaginta) EI FILIOS AMMON.

POSSEDIIT UREM PALMARUM. — Pula Jericho: hinc enim erat fertillissima et opulentissima, eratque juxta Jordanem, ut ex Moab, sita trans Jordanem, facilis in Jericho esset transitus; utque occupato Jordane separaret tres tribus trans Jordanem sitas a caeteris novem eis Jordanem sitis, ne sibi multo opem ferre possent.

14. SERVIERUNTQUE FILII ISRAEL EGLON REGI MOAB DECEM ET OCTO ANNIS. — Nota: In hoc libro saepius recensentur plures oppressionis et servitutis Hebraeorum anni; sed hi omnes intra praecedentium vel sequentium Judicium annos includantur. No-

Ambr. gat id Melchior Canus, lib. I *De Locis ad duodecim* visis *argum*, sed constanter uno ore affirmant Hebraei, Graeci, Latini, ac nominatim Eusebius, S. Augustinus, Orosius, Isidorus, Beda in *Chron.*, Lyranus, Abulensis, Dionysius, Adrichomius, Genebrardus, Salianus, Tornielius, Ribera, libro I *De Templo*, cap. i, et alii passim, idque satis colligitur ex cap. xv, versu ult., ubi Samson dicitur judicasse Israel viginti annis in diebus Philistinum, quibus scilicet Philistini oppresserunt Hebraeos per quadraginta annos, ut dictum est cap. xviii, vers. 1. Ergo eodem tempore quo Hebraei a Deo traditi sunt Philistinis, saltem posterioribus annis, Samson fuit excitatus a Deo, ut eos ab illis liberaret, uti cap. xiii, vers. 2 et seq. narratur. Quare ex quadraginta illis annis, viginti posteriores continentur intra viginti annos Samsonis; viginti autem priores inter annos Judicium, qui Samsonem praecesserunt.

Secundo, idipsum liquet ex III *Reg.* vi, 1, ubi ab ingressu Hebraeorum ex Aegypto usque ad annum quartum Salomonis, quo ipse cepit fabricare templum, numerantur praecise anni 480; ergo servitutis anni non sunt computandi. Si enim illos computes, invenies centum et undecim plures, puta 591, non 480; et haec id concedat Melchior Canus, ac noster Scriverius eodem inclinet, quasi 480 illi anni tantum sint anni quibus praefuerunt Judices, non quibus oppressi a tyrannis Hebraei eis servierunt; hos enim fuisse 591, tamen hoc directe adversatur Scripturae quae totum tempus ab exitu ex Aegypto usque ad annum quartum Salomonis numerans, praecise consignat annos 480. Audi ejus verba: « Factum est ergo quadringentesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Aegypti, in anno quarto mense Zib (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, edificari cepit domus Domino. » Sic enim uniformiter habet Hebraea, Chaldaea, Graeca et Latina. Quare erat Josephus, vel certe mendum est in Josepho, dum ipse numerat annos 592.

Porro hos 480 annos licet varii varie numerent, verisimillimus tamen est computus Arise Muntani in Daniele, quem fere sequuntur Adrichomius, Salianus, Tornielius et alii: nimirum Hebraei ab egressu ex Aegypto tendentes in Chanaan peregrinati sunt in deserto annis quadraginta.

Inde a Josue usque ad Othonielem primum Judicem fluxere anni septemdecim.

Othonieli Scriptura hic assignat annos quadraginta.

Aod, qui successit Othonieli hic vers. 30, attribuit annos octoginta.

Samgar, qui Aod secutus est, omnes dant paucos menses, idque vers. 31 sat indicatur.

Barac et Debbarae cap. v, vers. ult., memorantur anni quadraginta.

Gedeonis pariter cap. viii, vers. 28, recensentur anni quadraginta.

Abimelech Gedeonis filio cap. ix, vers. 22, dantur anni tres.

Tholae cap. x, vers. 2, dantur anni viginti et tres.

Jair cap. x, vers. 3, anni viginti et duo.

Jephthe cap. xii, vers. 7, anni sex.

Abesan cap. xii, vers. 9, anni septem.

Ahialon cap. xii, vers. 11, anni decem.

Abdon cap. xii, vers. 14, anni octo.

Samson cap. xv, vers. ult., anni viginti.

Heli, I *Reg.* iv, 18, anni quadraginta.

Samuel et Saul, *Actor.* xii, 21, tribuuntur anni quadraginta.

David, III *Reg.* ii, 11, anni quadraginta.

Salomoni quatuor.

Adde omnes hos annos, et invenies praecise numerum praedictum 480 annorum.

Porro de omnibus his res certa est, excepto Josue, cui nonnulli dant annos non septemdecim, sed viginti et septem; et Samson, cujus annos viginti aliqui includunt in quadraginta annis Heli, sed perperam: constat enim Samsonem fuisse Judicem (dicitur enim cap. xv, vers. 20, judicasse Israel) distinctum ab Heli qui ei successit; quare cum Scriptura Samsoni assignat annos viginti, cap. xv, vers. ult. et cap. xvi, vers. ult., hi utique eo seorsum ab Heli dandi sunt. Ex hoc computo collige Josue dandos esse annos septemdecim, et non viginti et septem.

Quares, quotiam sunt servitutis Hebraeorum anni hoc loco recensiti; sive quoties, quando, et quamdiu Hebraei servierunt aliis gentibus? Respondo, servivisse annis centum et undecim, ut patet ex enumeratione quam subjungo. Hebraei servierunt Chusan regi Mesopotamiae, ut patet cap. iii, vers. 8, annis octo.

Egion regi Moab, ut patet cap. iii, vers. 13, annis octodecim.

Jabin regi Chanaan, ut patet cap. iv, vers. 3, annis viginti.

Madianitis, ut patet cap. vi, vers. 4, annis septem.

Philisteis et Ammonitis, ut patet cap. x, vers. 18, annis octodecim.

Rursum Philisteis, ut patet cap. xii, vers. 4, annis quadraginta.

Adde hos omnes annos, invenies annos servitutis centum et undecim, qui in Chronologia non sunt computandi; quia in annis Judicium includuntur, uti dixi.

15. ET POSTEA CLAVAVERUNT AD DOMINUM. — Vide vers. 15, hic quam afflictio sit utilis: docet enim, imo cogit Deum prope invocare, ideoque Deus illam immitit, ut compellat nos per creaturas vagantes ad se redire. Rursum tribulationes et flagella, sicut bonis et rectis corde sunt consolations et materiae caelestium premiorum, sit malis sunt primitiae gehennalium tormentorum, ait B. Petrus Damianus, lib. VIII, *epist.* 6, qui proinde addit: « Dum ergo verbis quiescis, dum castigaris,

non mentem desperatio deprimat, non querela murrnationis erumpat, non tristitie moror absorbeat, non impatientem pusillanimitas reddat, sed semper serenitas in vultu, hilaritas in mente, gratiarum actio resultat in ore. » Quia sicut vigilia non est amoris et predestinationis divinae, si peccatorum castiget, quod scilicet velit eum salvare; sic vice versa signum ire et reprobationis divinae est, quod eum impune agere sinat; quia scilicet vult eum perdere et cruciare in gehenna, ut ostendi *Proverb. III, 11* et seqq.

QUI SUSCITAVIT EIS SALVATOREM VOCABULO AOD. — Fuit hic secundus Israelis Judex; primus enim fuit Othoniel. Aod hebraice idem est quod *gloriosus* vel *gloriosus*; אוד hoc enim est gloria: talis fuit Aod, quia Egilon, id est, de vitalo (hunc enim hebraice significat Egilon) hoc est de vitulante et petulante rege, magna cum gloria triumphavit (1).

FIILI JEMINI. — Illego Victorinus per Jemini accipit Benjamin. Melius alii accipiunt virum illustrem orundum ex Benjamin: nam et Semei, qui maledixit Davidi, fuit filius Jemini de tribu Benjamin, eque ac Saul, ut patet *I Reg. XVI, 5*, et cap. *XII, 13*, et lib. *III Reg. cap. III, vers. 8*.

QUI UTRAQUE MANU PRO DEXTERA UTATUR. — Quem proinde Septuaginta tam hic quam cap. *XX, vers. 16*, vocant *ἀμφοτέρωθεν*, id est ambidextrum. Hebraice enim est ימיני דך אדר ימיני *inter utrumque dextra*, qui scilicet manum dexteram habebat maneam, vel contractam et impotentem, ideoque sinistra pro dextra utebatur, qualem Latini vocant scævam, id est, sinistram (scævā enim est sinistra). Unde Motius ille Romanus qui dexteram coram Porseña rege Hetruriae animose exussit, ideoque deinceps sinistra usus est pro dextera, cognominatus est Scævola, id est, sinister, quem Itali appellant *Manicino*, Franci *gaucher*, Flandri, *sluicks*.

Verum S. Hieronymus et Septuaginta tam hic quam cap. *XX, vers. 16*, constanter vertunt *ambidextrum*, quibus utique magis credendum est. Ambidexter ergo dicitur clausus, id est septus, conclusus et cinctus manu dextera; quia utraque manu utens pro dextera, undique ab utroque latere, dextra quasi propugnatrix cingitur et protegatur. Unde S. Hieronymus illud *Psal. LXVIII, 16*: « Neque urgeat super me puteus os suum, » vertit: *Non coronet super me puteus os suum; os enim putei rotundi dum operculo circulari tegitur, eo quasi coronatur, ut Hebraeum יצן atar, per aleph affine sit et cognatum cum יצן atar, per ain, id est coronavit; Chaldaeus vero, et ex eo Marius contrarie vertunt: Non operuit super me puteus os suum, ut scilicet me absorbeat. Sic hoc loco juxta illos operius dextera dicitur, qui dextera ex utroque latere habet apertam et expedi-*

(1) Tyranni occisio Egilon ab Aod fuit, inspirante Deo, pro populo magna gloria et juxta jus belli

tam ad pugnam, sive quia tam sinistra quam dextera operatur et preliatur. Unde Syrus vertit, *theri jeminu*, id est, qui duas habet dexteratas; Josephus vero, *manu sinistra melior et ab ea omnem virtutem habens*. Saep enim ambidextri, qui sinistra polent, minus polent dextera. Porro magna commoditas eque ac laus, praesertim militi est, esse ambidextrum: utraque enim manu pugnat in hostem, qui una duntaxat preliatur. Unde ab Homero *Iliade II*, laudatur Asteropaeus, quod esset ambidexter, signum enim est magnae virilitatis et fortitudinis. Nam, ut ait Galenus in *Aphor. VII* Hippocraticis, « viri quidem ambabus manibus ut dextris utentes saepe visi sunt, femina vero hactenus nulla. » Et Plinius, lib. *VII, XVII*: « Observatum est, inquit, vires dextra parte (ob calorem cordis et jecoris) majores, quibusdam aequas utraque, aliquibus laeva manu praecipuas, nec id unquam in feminis. » Unde doctum fuit Platonis, quod recitat Aristoteles, lib. *II Politic.*, in fine, in Politica viros debere studere ut ambidextri evadant, quo aptiores reddantur bello. Id fit assuetudine: si quis enim sinistram exerceat, aptabit eam quasi dexteram. Vidi Romae Patrem Societatis nostrae, qui sinistra assueverat scribere, ideoque tam commode quam dextra. Hinc est illud Hippocraticis apud Galenum: « Ambidexter sum, nec aberro percutiens, » sicut saepe aberrant qui sola dextra feriunt. Unde optimi milites utraque manu digladiantur, et in orbem preliantur.

Tropologie, vir sanctus est ambidexter: novit enim uti tam adversis quam prosperis, tam desolatione quam consolatione, tam tentatione et humiliatione, quam honore et exaltatione, ad suum commodum, uti fecit Job, David, et Paulus dicens: « Per arma justitiae a dextris et a sinistris, » *I Cor. VI*. Vide Cassianum *Coll. VI, 10*, ubi post multa haec de re dicta ita concludit: « Erimus igitur ambidextri, quando nos quoque rerum presentium copia vel inopia non mutari, et nec illa nos ad voluptatis noxae remissionem impulerit, nec ista ad desperationem atraxerit et querelam, sed similiter Deo grates in utroque referentes, parem fructum de secundis adversisque captemus, qualem se ille verus ambidexter doctor gentium fuisse testatur, dicens: Ego enim didici in quibus sum sufficiens esse, scio et humiliari, scio et abundare: ubique et in omnibus in stultus sum, et saturari et esurire, et abundare et penuriam pati, omnia possum in eo qui me confortat. »

16. QUI FECIT SIBI GLADIUM ANCIPITEM. — Hebraice, *habentem duo ora*, id est duas acies, quem Septuaginta vocant *δύορατος*, id est utrimque acutum, ut utrimque secare queat. Qualis hic fuerit jam didicimus.

HABENTEM IN MEDIO CAPULUM. — Nil de hoc capulo habent Hebraea, Chaldaea et Septuaginta, nec tamen id finxit aut temere addidit S. Hieronymus; sed, ut advertit Abylensis solenter, vidit hoc in-

cladi in *ancipitem*, sive *duorum orum*, hoc est acierum. Habuit enim hic gladius sive pugio duas acies sive mucrones, ut utrimque regem quomodoque sicut ferire posset; volebat enim eum ferire non aperte et caesim, sed occulte et punctim, ut actum declinare non posset. Quare necesse fuit ut gladius hic haberet capulum in medio, quo utrumque, si opus esset, sua acie et mucrone regem pungeret et transfigere valerent.

Aliter Serarius: Fuit, ait, gladius iste latior, et in latitudinis hujus medio fuit capulus, scilicet in longitudinis extremo, uti alias esse consuevit: sed si erat latior, ergo ad credendum erat, hic autem fuit ad pungendum: erat ergo strictior, et acutus instar cuspidis et pugionis. Unde Noster vers. *21*, vocat *sicam*, a qua dicitur sicarii. Fuit ergo haec nova species et forma gladii, id est, gladioli sive pugionis, ideoque forte Aod ipse fuit faber, eumque sibi fabricavit. Sic Marius romanus dux fuit faber; unde, cum ex insidiis interimeretur, dixit interemptor: « Hic est gladius quem ipse cecit, » uti narrat Trebellius Pollio libro *De Triginta tyrannis*, cap. *VII*.

LONGITUDINIS PALME. — Refert hoc non ad capulum, sed ad gladium, ut patet ex Hebraeo, Chaldaeo et Septuaginta. Per palmam accipe palmum sive spithamam, ut vertunt Septuaginta; alioqui palma proprie est mensura exigua quatuor digitorum transversim positurum, palmus vero sive spithama est spatium quod distenta manu inter pollicem et ultimum digitum interjaacet, continetque duodecim digitos transversos. Hebraice est *TEU gomel*, quod passim Hebraizantes vertunt *cubitus*. Unde *gammadim*, id est cubitales vocantur pygmaei, *Ezech. XXVII, 11*. Cubitus est sesquipedes, continet viginti quatuor digitos, sive duas spithamas: quare hic cubitus minor debet intelligi, qui aequatur spithamae, continetque duodecim digitos. Ita Serarius: sed sicut olim digiti erant majores modernis, sic et spithamae: nisi quod dicat palmum hic non simplicem, sed duplicem accipi; hic enim aequatur cubito, et solent gladioli sive pugiones esse cubitales, alioqui cultri sunt potius quam gladii.

ET ACCINCTUS EST EO SUBTER SACUM (nota est haec militum vestis) SUB DEXTERO FEMORE. — tum ut gladium sive gladiolum et machinationem caedis cultaret: gladio enim solemus ad sinistram femur accingi, non ad dextrum, tum ut eum facilius eduoceret manu sinistra, qua percussurus erat regem incautum.

17. ERAT AUTEM EGLON CRASSUS NIMIS. — Instar vituli Egilon enim hebraice vitulum significat. Dicit hoc, ut eum ex multo adipe suo oppressum et suffocatum significet, ut explicat vers. *22*. Septuaginta vertunt *ἀπαίς*, id est festivus, quia pinguis solent esse festivi, hilares et joviales. Forte pro *ἀπαίς*, Septuaginta verterunt *ἀργός*, id est, pinguis, obesus, vel *εἰσάξ*, id est, ponderosus, gravis. Vide hic ut gulosis ob-sit sua gula: gula enim

occidit gulosum et obesum Egilon. Obesus enim nec se ab ictu surripere, nec eum inhibere potest, ictusque suo adipe suffocatur: macilentus vero sua gracilitate et agilitate ictum declinare vel infringere potest, ac levis facile curatur. Porro, ut ait S. Hieronymus, epist. *2 ad Nepotian.*: « Pulchre dicitur apud Graecos et nescio an apud nos aequae resonet: Pinguis ventor non pingit mentem tenuem. » His ait Amos propheta, cap. *IV, vers. 4*: « Audite verbum hoc, vaccae pingues, quae estis in monte Samariae, quae calumniam facitis egenis, et confingitis pauperes; quae dicitis dominis vestris: Afferte, et libemus. » De his Moses *Deuter. XXXII, 13*: « Incrassatus est dilectus et recalcitra-vit: Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, et recessit a Deo salutari suo. »

19. ET REVERSUS DE GALGALIS, UBI ERANT IDOLA. — Aod post oblata Egilon regi munera, ut facinus tegeter, ab eo et aula regia discessit cum sociis, eosque comitatus est usque ad Galgala, inde solus reversus est ad regem; idque tum ut solus subiret discrimen vitae sociosque ab illo eximeret; tum ut secretior esset credes et minus suspicione obnoxia; quod non fuisset, si statim oblatis muneribus eum attentasset, ait Abylensis. De legati Caesaris et Regum ad Turcam, dum et munera offerunt, a Basis honoris specie decuntur, itaque brachiis constringuntur, ut gladium ferreamve stringere, Turcamque ferire nequeant: adeo tyrannis est formidolosa et omnia luta timet.

DE GALGALIS UBI ERANT IDOLA. — Masius, ut dixi in libro Josue, opinatur alia laec esse Galgala a Galgalis in quibus circumcisii sunt filii Israel, *Josue V*, eo quod ibi non essent idola. Dicit tamen potest illa a Moabitibus ibi posita fuisse, tum ut Galgala et circumcissionem Judeorum profanarent, tum ut ipsi ibi deos suos invocarent ad terram promissam sibi subigendam; in ejus enim ingressu erant Galgala; tum ut Judaeos initiari suis sacris idololatricis cogarent eo loco, ubi olim patres eorum initiati fuerant sacris Iudaicis.

VERBUM SECRETUM HABEO AD TE, O REX. — Fingit se habere oraculum a Deo sive divi dictum acceptum in Galgala ad regem perfurandum, vel certe seeratum aliquod in itinere a se cognitum, quod regi indicandum foret; *scilicet* nitor ergo, sed olim tali casu et necessitate mentiri licet esse censent non tantum plebei, sed et Philosophi ac Theologi, uti jam saepe monui. S. Augustinus tamen Aod excusat a mendacio, quod per verbum intellexerit factum phrasi Hebraea, *q. d.* Habeo quod tibi dicam, hoc est faciam, scilicet ut te occidam; hoc enim mihi suggerit jubetque Deus, Ita loquitur, ut rex ex Galgalis idolorum suorum sibi ab Aod oraculum afferri putet, itaque consurgat, accedatque ad reverentiam verbo Dei exhibendam, ut stans stantem et vicinum silentissime transfigat.

Hinc Anastasius Nicenus, *Question. LXVI* et

S. *Script.*, docet licere subinde uti artificiose simulatione, non tamen mendacio, atque id probat Sanctorum exemplis. « Primum, inquit, exemplum sit Moyses, quoniam jussu Dei apud regem pre se tulit, quod viam trium dierum abduciurus esset populum ad Deum colendum. » *Exod.* III, 18, et *Exod.* V, 3. « Quanquam ejus esset propositum omnino Israeliticum populum liberare, et traducere ex Aegypto in Judaeam. Tale est et quod fecit, qui ad unguendum Davidem in regem missus est a Deo pre se ferre quod esset sacrificaturus, ne Saul cognosceret, quod regem pro se constituit, et ne periculum venerit Samuelem, » I *Reg.* XVI, 1. Et paulo post aliis exemplis commemoratis : « Jam vero, inquit, ad sumendum justam de inimicis ultionem sepe doli sunt probati; cuiusmodi fuit Aod, qui interfecit Eglon; et Jahel, quae occidit Sisaram; et Judith, quae interemit Holofernem. Propter hos ergo dolos non sunt sancti appellandi mendaces, sed sapientes quidem ad bonum; sinceri autem ad malum. » Nec aliud vult S. Thomas, II II, *Quest.* XL, art. 1, dicens omnem dissimulationem esse peccatum; quia loquitur de illa simulatione, quae ex intentione ipsis dissimulantis falsum significat, non autem de illa quae ex acceptione audientium tantum ad falsum significandum detorqueatur.

ET ILLI IMPRUVATI SILENTIUM, — non famulis vel iudicis, sed ipsi Aod Hebraice enim est, *tae*, q. d. facie secretum quod habes, ne illud aulici audiant, sed expecta donec omnes adstantes emittam, itaque solus illud a te excipiam. Ita interpretis Abulensis tamen per silentium accipit secretum stipatorum.

20. VERUM DEI HABEO AD TE, — quia scilicet jubet mihi Deus ut te Israelis oppressorem occidam. Ita S. Augustinus. Dicit hoc ut rex e throno surgat, quasi reverenter excepturus Dei oraculum et mandatum, itaque facilius et occultius eum lethaliter ferire et occidere possit, ut dixi. Itaque factum, nam Eglon « statim surrexit de throno, » ut reverentiam exhiberet Deo jusque legato Aod, sicut nos assurgimus Evangelio, dum legitur. Sic Barac ait Balac regi : « Sta, Balac, et ausculta, » *Num.* XXII, 22. « Sic viator, ait Plinius, lib. XVIII, cap. III, Cincinnato nudo et arantem dixit : Vela corpus ut proferam Senatus populique Romani mandata. » Porro Deus castigavit Valentinianum Imperatorem, quod Arianæ uxoris improbitate ne supra S. Martino non assurrexisset veniente, « Regiam enim sellam operuit ignis, ipsumque regem ea parte corporis, qua sedebat, afflavit incendium. » Ita, inquit Sulpitius, *Dialog.*, lib. I, cap. VI, solio suo superbus excutitur et Martino ipevis assurgit : multumque complexus, quem spernere ante decreverat, virtutem sequisse divinum emendator fateretur. »

21. INFAMIQUE RAM IN VENTRE EIUS, — punctum ergo eum ferit, non caesum, ut dixi. Fecit hoc Aod Dei instinctu, eoque hostem potius interemit,

quam populi rectorem tyrannum, ait S. Thomas, lib. I *De regim. Principum*, cap. VI.

Eusebius in *Chron.* tradit, tempore Aod Troen condidisse Trojam, regnasse Athenis Erichthonis, in Creta Minos, in Lycia Rhadamantum, apud Argos Pelopem, Thebis Cadmum, ejusque nepotem Iacchum in Ipdia. Quare tunc fuit Dcorum aetas; tunc enim florere duodecim viri et feminae illustres, ideoque inter Deos relata, quos Cicero, *Tuscul.* I, ex Ennio his versibus comprehendit :

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Tunc quoque floruit *Xamolctis* Gothorum in Scythia legislator et deus : Elysa Sibylla Libyca, ex Jove et Lamia Neptuni filia. Danaus quinquaginta suarum filiarum opera tollens Aegypti fratris filios interfecit, solo Lyceo, qui post eum regnavit, evadente : Crassus Argivoorum rex, sub quo sacerdotio primum fuctus est Calpias Pyramis primi filius. Apud eosdem Hypermetra, Danae filia, sacerdotio fungitur.

22. STERCORA PROTERUNT, — Naturale enim est ut, dum violenter mors inferitur, ex angore anima fugiente venter solvatur, et sordes per alvum vel vesicam egerantur, ut patet in iis qui suspenduntur.

24. PER POSTICUM EGRESSUS EST, — Perperam Lyranus legit, *per posticum* : Septuaginta vertunt, *ordinatus*; S. Augustinus, *Quest.* XXII, « milites observantes, » qui scilicet excurbare solent ante regis cubiculum. Chaldaeus vertit, *extram*, quales esse solent in antiqua Regum et Principum, quo conveniunt aulici ceteri regem adituri, expectantes donec a rege evocentur. Verum sequentia plane indicant Aed, non per anticameram, libentiam ab omnibus visus, notatus et captus fuisset, sed per posticum latenter fuisse egressum.

28. OCCUPAVERUNT YADA JORDANIS QUE TRANSMITTUNT IN MOAB, — ut scilicet presidium regis Moab, quod erat cis Jordanem in Jericho, trecciderant, ne per Jordanem in Moab effugeret popset.

30. ET QUIVIT TERRA OCTOGINTA ANNIS, — id est usque ad octogesimum annum a morte Othonielis, quo mortuus est Aod ejus successor. Quare in his 80 annis includuntur 48 anni, quibus Holoferi subacti servierunt Moabitibus. Quis enim credit Aod 80 annis prefulisse Israeli, totidemque annis nullum in Israele fuisse bellum? Vide dicta vers. 11.

31. POST HUNC FUIT SANGAR, — Ille ordine tertius fuit Iudex, sed modici temporis, et paucorum mensium. Illic *Sangar* hebraice idem est quod peregrinatus est, ait Origenes, vel admiratio peregrinatus, ait Pagninus. Unde in eo liquet quod verum sit illud *Ecl.* cap. X, 11 : « Omnis potentatus vita brevis. » Sic de *M.* Imperatore ait Trebellius : « Una die factus est Imperator, alia die

rare, tertia die interemptus est; » nimirum : « Rex hodie est, et cras morietur, » ait *Ecl.* ibidem, vers. 12. Idem Marius Viconsul sex pomeridianis horis consulatum successum tenuit; unde a Cleone tali aspersus est joco : « Consullem habuimus tam severum, tamque censorium, ut in ejus magistratu nemo pranderit, nemo cenaverit, nemo dormierit. » Ita Trebellius, lib. *De trigiuta Tyrannis*, cap. VII.

QUI PERCESSIT (per se solus, ait Abulensis, non per socios, ut vult Lyranus) DE PHILISTIN SEXCENTOS VIROS VOMERE. — Sic et Septuaginta, Origenes et S. Augustinus vertunt, *vomers* : Chaldaeus vero, Pagninus, Vatablus et Rabbinus vertunt, *stimulo boum*. Vomer est ferrum sive cuspis aratri, quo terra finditur et prosimilatur, quodque liras facit, et utrumque terram subruendo quasi vomit, indeque dicitur vomer vel vomis. Videtur ergo Sangar fuisse agricola, et irruentibus Philistinis ab aratro arrepto vomere subito prostratis apugnavit, ut etiamnum faciunt Hungari irruentibus Turcis, et olim fecerunt Hispani irruentibus Mauris : in cuius rei signum etiam rusticus Hispani, dum erant, gladiati incedunt, quasi parati ad resistendum hosti repente invadenti. Sic Samson maxilla asini occidit mille Philisteos, cap. XV, vers. 16; nimirum in re subitanea, obvia quaque arripianur, cum furor arma ministrat, juxta illud Claudianus :

Pro telo geritur, quicquid suggesterit ira.

Simili modo ab aratro ad Dictaturam vocati fuere praeci Romanorum heroes, ut Camillus, Curius, Cincinnatus, Fabricius, etc., qui Romam a Gallis, Samnitibus aliisque hostibus liberarant. « Fortissimi, ait Plinius, lib. XVIII, cap. V, viri et milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, minimeque male cogitantes. » « Agricola, inquit Maximus Tyrinus, *orat.* 24, continuo labore exercetur, sub die degit, amicus soli, domesticis nribus, compactis membris discalceatus; manu promptus, pervigil, pedibus pernix, ad ferendum robustus : quem si pugnarum oporteat, militem videas exercitatum in laboribus veris, quales expertus est Darius in Marathoniam pugna. »

Hinc vetus proverbium : « Infige plagam ab aratro, sive irapinge vomerem, » dicit solium, cum quis jubet strenue pugnare, licet sine arte. Cajus originem recenset Pausanias, lib. *Eliae* II : Glaucus, inquit, quidam Caristius, cum terram aratro proscedenti vomer forte fortuna excidisset ab aratro, sublatus aplavit manu vice mallei. Quod ubi conspexisset pater Demylus, juvenem produxit in Olympia ad pugilum certamen. Verum ubi jam artis imperitus plagis afflictus pene defecet, pater acclamavit : « Impinge vomerem, » admonens ut sic peteret hostem, sicut vomere solent vulnerare terram. Hac voce rediit animus juveni, vicitque. Idem postea bis vicit Pythia, ocellis Nemeia, item octies Isthmia : nimirum validi et duri sunt rusticorum ictus, olivæ enim non seclapetis, sed laeritis certabat. »

Tropologie Glossa : Vomer, inquit, est confessio; quia sicut vomere aperitur scinditurque terra, ut semen recipiat et fructificet; sic confessio; reciditur terra cordis nostri, ut semen verbi et gratiae Dei recipiat, per illudque fructus bonorum operum producat. Hac ergo percutitur Philistaei, id est, cadentes, id est, peccata et vitia, quos nos cadere faciunt in profundum Inferni. Origenes per vomerem accipit simplicem monitionem, quae etiam convertit animas. Vomer quoque significat vim verbi Dei in anima, quo eradicator spinæ vitiorum et cordis duritia mollitur. Ita S. Hieronymus in *Isaie* cap. II, Vomer tertio designat linguam predicantium, *Isaie* II, 4. Vomers ergo Dei sunt predicatorum virique zelosi, qui agrum Domini operibus charitatis verboque et exemplo scindunt et arant, quique, ut ait Tertullianus mox citandus, sunt bonæ frugis operarii. Vomer denique significat affectum geninae charitatis, vel senum et animum probum. Ita Tertullianus, lib. IV *Contra Marcionem*, cap. I. Item studium pacis, modestiae, concordia. Vomer enim terra aratur tempore pacis, non belli. Ita Tertullianus, lib. III *Contra Marcionem*, cap. XXI.

Allegorice Sangar fuit typus Christi, qui vomere Evangelicæ predicationis percussit Philisteos, id est demones, idololatrias et impios, dum idololatricam et impietatem ex mentibus hominum sustulit.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Deborah et Barac Sisaram ducent Jabin regis profugant in monte Thabor. Sisara fugit, ac dormiens clavis per tempora adacta a Jahel occiditur. Quartus ergo Israelis Iudex fuit Barac, cuius gesta hic recensentur.

1. Addideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod, et tradidit illos Dominus in manus Jabin regis Chanaan, qui regnavit in Asor; habuitque ducent

exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haroseth gentium. 3. Clamaveruntque filii Israel ad Dominum: nongentos enim habebat falcatos currus, et per viginti annos vehementer oppresserat eos. 4. Erat autem Debhora prophetis uxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore. 5. Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama et Bethel in monte Ephraim, ascendebantque ad eam filii Israel in omne iudicium. 6. Quæ misit et vocavit Barac filium Abinoem de Cedes Nephtali, dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade, et duc exercitum in montem Thabor, tollesque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephtali, et de filiis Zabulon; 7. ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Jabin, et currus ejus, atque omnem multitudinem, et tradam eos in manu tua. 8. Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam; si nolueris venire mecum, non pergam. 9. Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debhora, et perrexit cum Barac in Cedes. 10. Qui, accitis Zabulon et Nephtali, ascendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debhoram in comitatu suo. 11. Haber autem Cineus recesserat quondam a cæteris Cineis fratribus suis filiis Hobab, cognati Moysi: et tetenderat tabernacula usque ad vallem, quæ vocatur Sennim, et erat juxta Cedes. 12. Nuntiatumque est Sisaræ quod ascendisset Barac filius Abinoem in montem Thabor: 13. et congregavit nongentos falcatos currus, et omnem exercitum de Haroseth gentium ad torrentem Cison. 14. Dixitque Debhora ad Barac: Surge, hæc est enim dies in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas; en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, et decem millia pugnatorum cum eo. 15. Perterruitque Dominus Sisaram, et omnes currus ejus, universamque multitudinem in ore gladii ad conspectum Barac; in tantum, ut Sisara de curru desiliens, pedibus fugeret. 16. Et Barac persequeretur fugientes currus, et exercitum, usque ad Haroseth gentium, et omnis hostium multitudo usque ad interfectionem caderet. 17. Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Jahel uxoris Haber Cinei. Erat enim pax inter Jabin regem Azor, et domum Haber Cinei. 18. Egressa igitur Jahel in occursum Sisaræ, dixit ad eum: Intra ad me, domine mi; intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum ejus, et opertus ab ea pallio, 19. dixit ad eam: Da mihi, obsecro, paululum aquæ; quia sitio valde. Quæ aperuit utrem lactis, et dedit ei bibere, et operuit illum. 20. Dixitque Sisara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi; et cum venerit aliquis interrogans te, et dicens: Numquid hic est aliquis? respondebis: Nullus est. 21. Tulit itaque Jahel uxor Haber clavum tabernaculi, assumens pariter et malleum: et ingressa abscondite et cum silentio, posuit supra tempus capitis ejus clavum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram, qui soporem mortis consocians deficit, et mortuus est. 22. Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat; egressaque Jahel in occursum ejus, dixit ei: Veni, et ostendam tibi virum quem quaeris. Qui cum intrasset ad eam, vidit Sisaram jacentem mortuum et clavum infixum in tempore ejus. 23. Hamiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israel, 24. qui crescebat quotidie et forti manu opprimebat Jabin regem Chanaan, donec deleteret eum.

2. JABIN REGIS CHANAAN, QUI REGNAVIT IN ASOR. — Josue cap. xii, 11 et seq., cepit et succedit ASOR, sed mox Chananeæ eam restaurarunt, adeoque in ea regnavit Jabin (1).

HABITIQUE DUCEM EXERCITUS SUI NOMINE SISARAM. — Josephus, lib. V *Antiquit.* cap. vi, eum vocat Susares et Sisares. Susares Hebraice idem

(1) Asor vel Haroseth, juxta quosdam interpretes, sita erat ad partem septentrionalem lacus Semehon.

est quod *equum videns*. *סוס* Sus enim est *equus*, *Sisares* est *timeam videns*. Græce enim *σίσ*, est *timeam*. Aleinius, lib. vi, cap. xv, asserit Sisaram fuisse gigantem ac regem, id est regulum sive principem.

Tropologica Origenes, *hom. 4*: Sisara, inquit, interpretatur Visio equi; iste est enim animalis, non spiritualis, qui non videt nisi ea quæ animalis sunt: ipse est ejus visio, ipse ejus intuitus, donec animæ Deum invocanti suscitetur Debhora,

ut secundum prophetie gratiam gubernetur, discatque sperere non ea quæ carnis, sed quæ spiritus sunt.

IPSE (SISARA potius quam Jabin) AUTEM HABITABAT IN HAROSETH GENTIUM. — ubi scilicet erat concurus et confluentus gentium, tum illarum quæ a Josue sedibus suis pulsæ fuerant, ait Arias; tum aliarum quarumlibet, ait Serarius, *הרשת* Haroseth, Hebraice fabricam vel sylvam (uti vertit Noster, I *Reg.* xxiii, 13, et II *Paral.* xxvii, 4) significat. Unde Adrichomius eam censet a sylvâ vicina ita dictam, eamque collocat ad Samochinitem lacum, qui valde sylvosus et amoenus erat. Alii verisimiliter ita dictam censent a fabricis et fabricatione (*הרשת* charos enim fabricare significat) quod in ea fabricati fuerint nongenti currus falcati Sisaræ, illeque in ea suum habuerit armamentarium. Unde Chaldaeus vertit, *in novatione æreum gentium*.

3. NONGENTOS ENIM HABEBAT FALCATOS CURRUS. — de quibus dixi Josue xvii, 16.

4. ERAT AUTEM DEBHORA PROPHETIS UXOR LAPIDOTH, QUÆ JUDICABAT POPULUM IN ILLO TEMPORE. — Debhora Hebraice idem est quod *apis*, quia ipsa ut apis erat casta, industria, operosa, divina. Sic de S. Cecilia canit Ecclesia: « Cecilia famula tua, Domine, tibi quasi apis argumentosa deservit. » Fudit enim mella piorum sermonum, quibus Valerianum sponsum, Tiburtium, Maximum aliosque quadringentos infideles ad Christum convertit. Porro apis symbolum est sapientiæ, ad ostendit Prov. xxiv, 14 et seq.

Andi S. Hieronymus, epist. 10 ad *Paulinam*: « Nobis ad hoc nominaliter quod Prophetissa fuerit, et in ordine Judicium suppletur. Et quia dicere poterat: Quam dulcia gutturi meo eloquia tua! super mel et f. vum ori meo; apis nomen accepit, Scripturarum floribus pasta, Spiritus Sancti odore perfusa, et dulces ambrosiæ succos prophetali ore componens. »

Porro Debhora fuit apis suis mellea, sed hostibus aculeata et fulminea, quia per Barac quasi fulmen in eos insiliens occidit. Sic S. Jacobus, episcopus Nisibis, Persas Nisibin obsidentes, oratione sua, immissa a Deo apibus fugavit et perdidit, ut refert Theodoretus in *Philothea*: apes enim irritata in furorem aguntur, et instar fulminis in hostes involant; suis ergo bombis quasi tonant, aliis vero et aculeis fulminant. Ita hic Debhora fulmineos belli ardores indidit Barac, quibus ipse fulminaret in Sisaram, nimirum: « Accendit faucibus annula solis apis. »

PROPHETIS. — a Præstat hoc, ait Origenes, *hom. 3*, consolationem mulierum sexui, ut non desperent prophetiæ gratiæ capaces se fieri posse; sed intelligent et credant quod meretur hanc gratiam puritas mentis, non diversitas sexus. » Sic prophetiæ spiritum habuit Holda, uxor Sellum, IV *Reg.* xxi, 14; Maria, soror Moysi, *Exodi.* cap. xv; Elizabeth, uxor Zachariæ et mater S. Joannis Ba-

pistæ, *Lucæ* cap. i; Anna, filia Phanael, *Lucæ* ii; S. Brigida, S. Hildegardis, S. Mathildis et plures aliæ. « Existimo, ait Theodoretus, *Quest. xi*, Debhoram in contumeliam virorum prophetie donum adeptam esse. Nam cum ex viris nullus inveniretur dignus, qui Spiritum Sanctum promerere, hæc docum sanctissimi Spiritus est consecuta. » « In probis, inquit Cicero lib. I *Offic.*, maxime in promptu est, si quid tale dici potest: »

« Vos etenim juvenes animam geritis muliebrem, Illaque virgo viri. »

UXOR LAPIDOTH. — hoc erat nomen mariti Debhoræ. Rabbini et Arias vertunt, *multor* *Tychnaria*, quæ scilicet concinnabat egyptia tabernacula. *לפידות* Lapidoth enim et *לפידות* *lappidim*, Hebraice significat lampades, faces, tædas: indeque deducta est Græca et Latina vox lampas, ait Arias, qui vertit, *mulier lampadarum, sive splendorem*, eo quod Debhora divinis illuminaretur splendoribus et oraculis. Alii putant Lapidoth fuisse ipsum Barac Judicem. Verius Serarius et alii censent Lapidoth fuisse maritum Debhoræ, eumque alium a Barac: si enim idem fuisset, hoc non tacuisset hic Scriptura.

Porro S. Ambrosius, lib. *De Viduis*, censet Debhoram fuisse viduam: « Vidua, ait, populus regit, vidua ducit exercitum, vidua duces eligit, vidua bella ipsa disponit, inaudit triumphos. » Negat hoc S. Hieronymus, *epist. 2*, 10, quia hic vocatur uxor. Utrumque conciliant Abulensis, Arias et Serarius dicendo Debhoram eo tempore quo gratiam prophetiæ accepit separasse se a toro mariti, sicut fuisse uxorem quoad vinculum conjugii, viduam vero quoad continentiam et tori separationem.

QUÆ JUDICABAT POPULUM. — Jus dicebat populo. Quæres, an ergo Debhora fuerit iudex et princeps populi? Affirmant S. Ambrosius et S. Hieronymus locis jam citatis. Melius Abulensis, Arias, Genebrardus, Cajetanus, Serarius et Rabbini censent eam abusive vocari iudicem, proprie tamen non fuisse; nec enim id permisissent Jabin et Sisara dominantes Hebræis. Judicavit ergo, id est jus dixit Debhora, ait Serarius, licet non nominales composuit absque jurisdictione ulla. sed ex prophetia tantum et auctoritate quam hæc illi pariebat, sicut Deiocles initio, antequam rex fieret, ex sola sapientia, et auctoritate sine subsecuta, Judicem apud Medos egit, ut narrat libro primo Herodotus: et sicuti de oculis dubiisque rebus iis qui eum consulerent respondebat Samuel, I *Reg.* cap. ix. Et sic quod Scriptura, quod Patres dicunt eam judicasse, rexisse populumque gubernasse, intelligendum, a judicabat, inquit S. Augustinus, lib. XVIII *De Civitate*, cap. xv. Apud Hebræos femina Debhora; sed per illam Dei spiritus id agebat, nam et Prophetissa erat. « Iudex ergo tunc jussu Dei per Debhoram factus est Barac, non vero ipsa Debhora. »

5. Et sederat (habebat) sub palma, que nomine illius vocabatur. — Palma Debbore. Apposita, quia ipsa palmarum victoria de Sisara suis oraculis placebat Barac et Hebreis; et quia «justus ut palma florebit,» ait Origenes.

INTER RAMA ET BETHEL. — «Rama, ait Origenes, hom. 5, interpretatur excelsa; Bethel, domus Dei. Videte in quibus locis residere dicitur propheta, inter excelsa et domum Dei. Nihil enim humile, nihil dejectum, nihil vile erga prophetiam sedem reperiri potest. Prophetia, que nunc in Debbora describitur, inter excelsa et domum Dei dicitur habitare; non enim nos docet que super terram sunt querere, sed que in caelis sunt et in excelsis, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Illuc nos prophetia hortatur ascendere, illuc discipulos molitur traducere.»

IN OMNE JUDICIUM. — ad omnes lites Debbore sententia et iudicio decidendas et terminandas.
6. QUE MISIT ET VOCAVIT BARAC FILIUM ABINOEN. — S. Ambrosius, lib. De Viduis, opinatur Barac fuisse filium Debbore; רב באר enim filium significat, quia Debbora, cap. v, vers. 7, vocatur mater in Israel. Genebrardus censet Barac fuisse patrem, Rabbini nonnulli fuisse maritum Debbora. Sed plane hic inuuit Scriptura eum fuisse exterum, non consanguineum Debbore. Nam Debbora fuit ex tribu Ephraim, Barac vero ex tribu Nephtali, ut patet vers. 5 et 6. Barac Hebraice significat fulmen, qui ipse instar fulminis insiliens, caelesti vi prostravit Sisaram ejusque castra validissima, ut patebit vers. 15, juxta illud de utroque Scipione «asiano et Africano» dictum: «Deo fulmina belli Scipiade.»

Pater Barac fuit Abinoen, qui Hebraice idem est quod pater pulcherrimus, aut pater pulcher, amemus, gloriosus. Audi Rupertum, cap. IV: «Barac hunc qui et Lapidoth (quod jam refutavi) vir Debbore propheta fuisse traditur. Interpretatur autem Lapidoth fulgur. Barac quoque fulmen. Fulgur idecirco, quia antequam ulcisceretur Israel de Chananeis, quasi fulgur splendebat in populo meritis sollicit et praeogalivis operum. Postquam vero ultus est Israel de Chananeis, fulmen, id est percussions vocatus est.»

DUC EXERCITUM IN MONTE THABOR (1). — Thabor mons est altissimus et amenissimus in quo figuratus est Christus, cuius Barac, id est, fulgur fuit typus: «visu enim est tunc Christi facies fulgurea et vestis ejus fulgens. Grece ἐξελθόντων, id est effulgurans, ait Lucas, cap. IX, 29. Hinc Thabor Hebraice idem est quod puritas, vel electio, vel homo veritatis, sive adventus luminis.»

8. DIXITQUE AD RAM BARAC: SI VENIS SECUM, VADAM; SI NOLUERIS VENIRE MECUM, NON PERGAM. — Causam addunt Septuaginta, qui ex se addunt, uti legitur apud S. Augustinum, Quest. XXVI: «Nescio diem in qua prosperat Dominus Angelo-

(1) Mons Thabor erat ad confines Zabulon, ad meridiem.

lum suum mecum.» Apud S. Ambrosium, lib. De Viduis: «Non novi diem, in qua dirigit Dominus Angelum suum mecum.» Quod explicat S. Augustinus, q. d. «Nescio an Dominus faciat mecum prospera per Angelum.» Nescio an Dominus Angelorum mecum die tali fortunet, seu an per eum mihi a futuris ceptumque fortunaturus sit.

Fuit Barac initio, audiens sibi a Deo tantum tamque arduum munus debellandi Sisaram imponi, tardus in credendo et obediendo; unde Debboram comitem poposcit: mox tamen resurgens animos, et a Debbora confortatus, magna fide et spe rem aggressus est et feliciter confecit, unde ejus fidem celebrat Apostolus, Hebr. XI, 32.

9. QUE DIXIT AD EUM: IBO QUIDEM TECUM; SED IN HAC VICE VICTORIA NON REPUTABITUR TIBI, QUIA IN MANU MULIERIS (Debbore, vel potius Jabel, ut patet vers. 21.) TRADETUR SISARA. — Hebraice, quando ibo tecum: verumtamen non erit gloria tua in via, seu ob viam qua graderis. In manu enim femina vendit Dominus Sisaram. Pro victoria enim Hebraice est תיקרתה, id est deus, lanis, gloria tua. Septuaginta vertunt μετρίσθη, id est presentiam sive primas, q. d. Quia non statim credidisti, nec obedisti Deo, sed instar femine trepidasti, hinc gloriam victoriae future transferat a te Deus, facietque ut non tu, sed Jabel femina occidat Sisaram. Vide quam cito et fortiter sibi obedire voluit Deus, in rebus etiam arduis et naturam superantibus. Audi S. Ambrosium, lib. De Viduis: Debbora ducem Barac «quasi mater erudit, quasi judex proposuit, quae, fortis instituit, quasi Prophetae victoria certa transmisit. Denique in mulieres manu summam fuisse victoriae docet Barac filius, dicens: Nisi tu veneris mecum, non ibo, quia non novi diem, in qua dirigit Dominus Angelum suum mecum. Quanta ergo femina istius virtus, cui dux dicit exercitus: Nisi tu veneris, non ibo?»

14. EN IPSE DUCTOR EST TEUS. — Chaldaeum nomine Angelus Domini cxiens ad prosperandum aut te? Septuaginta, nomen Dominus ibit ante te? Si Angelus praecessit Judam Machabaeum, eumque fecit victorem.

13. PERTERRUITQUE (Hebraice חָרַם hamam, id est conturbavit, contrivit, perdidit) DOMINUS SISARAM, ET OMNES CURRUS EJUS UNIVERSAQUE MULTITUDINEM. — Josephus, et ex eo Abulensis asserit fuisse trecenta millia pedum et decem milia equum; Sisaram enim omnes reges non tantum subditos, sed et socios amicosque ad hoc praesulum eogisse et confnisse. Favebat Chanaan, qui cap. V, 8, numerat quinquagena et ducenta milia millium Sisarae, praeter nongentos currus falcatos. Addit Josephus partem eorum telis gladiisque Israelitis cesam, partem a suomet ipsorum equitatu et pedatu terrore panico in eum a Deo immisso prostratam, partem a Deo procel-
lis, tonitribus et fulminibus sideratam, ita inte-

uisse, ut ne unus quidem cladi supererit, ut habent Hebraea vers. 46. Hoc est quod dicitur cap. seq. vers. 20: «De caelo dimicatum est contra eos; stellae manentes in ordine et cursu suo adversus Sisaram pugnaverunt.» Addit Josephus Barac, ducentem exercitum ad Asor urbem Jabin regis, ipsum regem obvium factum interfecisse, ipsamque urbem solo aequasse.

Simili modo Deus Pharaonem procellis, tonitribus et fulminibus percussit et sideravit in mari Rubro, Exodi XIV, 24, et Chanaanos, Josue X, 10, et Philistaeos sub Samuele, I Reg. VII, 10; hi enim sunt curus, haec arma quibus impios ferit, uti docet Psaltes, Psalm. XVII, 14: «Et intonuit de caelo Dominus;» et Psalm. CXLI, 6: «Fulgura, inquit, conrucessionem, et dissipabis eos: emitte sagittas tuas, et conturbabis eos.» Sic exercitum Marci Aurelii Imperatoris ab hostibus circumcussio, Christiani milites oratione sua a Deo Imperatorem pluviam, fulgura et tonitrua cum grandinibus, quibus hostes percussit in fugam versi sunt. Unde legio illa dicta est Κεραυνοτόχος, id est Fulminatrix, teste Tertulliano, Apolog. cap. v, et Eusebio, lib. V Histor. cap. v. Idem accidit Theodosio Imperatori contra Eugenium tyrannum pugnantem, quod pulchre hinc versibus describit Claudianus in Panegyri. De tertio Consulatu Honorii:

To propter gelatis Aquilo de monte procellis
Orbit adversas aëtes, revolutaque telis
Ventis in aëthere, et tactus repulit hastas.
O nimium dilecte Deo, cui fuit ab atris
Eolus stratus hibernis, aut missit ab aethre
Et conjurati veniat ad classica venti!

idem recitat et celebrat S. Augustinus, lib. V Civit. cap. XXVI.

15. OMNIS HOSTIUM MULTITUDO USQUE AD INTERNESSIONEM CADERET. — Hebraice, ut ne unus quidem superesset. Rara ergo et novo miraculo prodigiosa fuit haec victoria. Philo Biblicus asserit e castris Sisarae cesa esse 907 millia, quod vix videtur credibile (1).

17. SISARA AUTEM FUGIENS PERVENIT AD TENTORIUM JABEL UXORIS HABER CINEL. ERAT ENIM PAX INTER JABIN REGEM AZOR ET DONUM HABER CINEL. — «Erat enim pax,» vel conata, mox videlicet potentissimi tyranni Jabin vicini, ut vult Abulensis, Quest. XXIV, unde non obstante hac pace, Jabel juste occidit Sisaram, velut hostem Republicanam. Vel certe erat pax non pacto certo inita, nec juramento confirmata, sed quia Jabin rex vexans Hebraeos, sinebat Cinaos intactos in pace vivere, eo quod ipsi a bellis rebusque pollicis absternerent, sibi quae et Deo vacantes vacarent orationi et contemplationi: quare Jabin regi fuere in veneratione, amore et honore. Fecit id Deus ut Hebraei disce-
rent quantum valent pietas, cum viderent Cinaos pios pace frui, adeoque apud tyrannum auctori-

tate pollere, se vero ob idololatram assidue ab eo vexari et affligi.

Dices: Si pax erit inter Haber et Jabin, ergo Jabel occidens Sisaram ducem Jabin violavit pacem, fuitque fedifraga. Respondet Arias pacem inter viros sancti, quare ea non comprehendi feminas. Solidius alii respondent pacem hanc vel fuisse coactam, vel liberam, ut utrique parti pro suo commodo liberum esset eam violare. Adde, etiamsi fuisset pacta et jurata, potuisse tamen a Jabel violari, tum quia Deus per Debboram, vers. 6, jusserat id fieri, bellumque contra Sisaram a Barac et Hebreis capessi. Cinaei autem, qualis erat Jabel, esto non essent Hebraei sanguine, erant tamen affinitate, quia Jethro filium suum dederat uxorem Mosi. Quocirca Jabel non alius Cinaei in Hebraeorum coloniam, hereditationem et Rempublicam, ac uti verisimile est, fidem et religionem transierat, uti dixi Numer. X, 29. Poterat ergo, imo debebat ipsa quasi membrum Republicae Hebraeorum Sisaram, velut communem et publicum eorum hostem, imo jam actu invasorem populi sui, prodere aut perdere. Quisque enim tenetur patriam et Rempublicam defendere: ejusque invasorem publicum, talemque vel a Deo vel a Republica proclamatum et proscriptum arceri et tollere, vel aperto Marte si potest, vel occultate arte, dolo et stratagemate, uti fecit Jabel simulans amicitiam cum Sisara, obique pulliam et lac porrigens. Denique non est dubium, quin Jabel femina aream Dei instinctu ad tantum facinus audendum acta et impulsa sit, ut populum suum tyrannide Sisarae oppressum liberaret. Ita Abulensis, Arias et alii, quin et Josephus.

18. NE TIMEAS. — q. d. Nulli hic sunt armati, nulli hostes, quorum gladios extimescas. Non mentitur, quia hoc erat verum.

OPERTUS AB EA PALLIO. — veste longiore, vel stragulo, ut eum absconderet, ne si quis Hebraeorum domum ingrederetur, tum invenir et occideret. Fecit astute id Jabel ut suspicionem fraudis, quam ipsa machinabatur, Sisara admeret, utque factus eum sub stragulo facientem occideret.

19. QUE APERUIT UTERUM LACTIS, ET DEDIT ET BIBEARE. — Jabel Sisara possenti aquam praebuit lac, tum urbanitatis causa, tum ut Sisara facilius obdormiret, itaque secreto et secure ab ea necari posset; lac enim, si a sitibundo large dibatur, vapores et fumos exhalat, qui ad caput ascendentes illi grave dinem somnumque conciliant, ut videre est in infantibus, qui lac sugentes vel comedentes crebro dormiunt, atque ita crebro biliosus et febre laborantibus lac a medicis negari solet, uti docet Hippocrates, et ex eo Arias et Abulensis, quin et Origenes, Hom. 8. Unde Josephus ait: «Cum Sisara lac avidius ingurgitasset, in somnum solutus est.» Hinc et cap. v, vers. 23, Jabel benedicitur, «quia aquam petenti lac dedit.» Forte etiam ipsa lacti miscuit opium, mandragoram, vel aliam herbam succumve soporiferum, uti olim, et haec

(1) Haec vox hebraica, ne unus quidem superesset, non accipienda est stricto sed hyperbolico sensu.

etiam saeculo factum scimus ab iis, qui hostem somno vinoque vel lacte sepulchrum perdere destinabant.

21. TULIT ITAQUE JAHEL, Uxor HABER CLAVUM TABERNACULI, — unum scilicet e paxillis ferreis, quibus in terra tabernaculum funibus extentum figitur, enunq; malleo per tempora et cerebrum Sisara adegit, itaque dormientem occidit: in temporibus enim et cerebro est vitalitas sensus et motus: quare illa si vulneretur et transfigantur, statim homo deficit et emoritur. Vere S. Ambrosius, lib. *De Victimis*: «Debbora, ait, praëlii prophetavit eventum, Barac justus produxit exercitum, Jahel cepit triumphum.»

Dices: Cor Jahel manu sua occidit Sisaram, et non expectavit Barac, ut eum illi traderet? Respondeo, quia periculum erat in mora, ne scilicet Sisara, si viveret, experrectus fugeret et effugeret, rursusque bellum renovaret. Prudenter ergo occasione cœcis arripuit, ne illa elapsa frustra eam requireret. «Sepe in bello parvis momentis magis, ait Cesar lib. 1 *Belli civitatis*, casus intercedunt.» «Itaque armatus intentusque sis, inquit Livius, lib. XXII, ut neque tuæ occasione desis, neque suam hosti des (1).»

QUI SOPOREM MORI CONSOCIANS DEFECIT ET MORTUUS EST. — Septuaginta: *Et ipse stupratus* (Basiliensis Codex habet, *pa'pitavit*), *obtenetratus et mortuus est*. Philo, vel potius Pseudophilo, quem aliqui putant Joannem Annium Vitorbiensem, in *Tradition. Biblicis*, addit: «Et cum moreretur, dixit Sisara ad Jahel: Ecce dolor accepit me, Jahel, et morior tanquam mulier. Et dixit ad eum Jahel: Vade, gloriare apud patrem tuum in inferis, et dilecto quoniam incidis in manus mulieris.» Sed hæc ad verisimilitudinem dicta effectaque, potius quam a prisca historice accepta videntur, imo repugnant Hebraeo et versioni Vulgate, quæ ait: *Soporem morti consocians*; dormiens ergo Sisara in sopore suo mortuus est.

Allegorice Debbora et Jahel representant Dei Ecclesiam, et tropologicè animam sanctam, fortem et pro Deo zelantem; Barac Synagogam, Sisara diabolum, lac orationem, qua diabolus quasi consopitur et enervatur. Audi S. Ambrosium, lib. *De Victimis*, post medium: «Et ideo Sisara sitis lactis poeulo restingitur, quia oratione superatur. Quod enim nobis salutare ad escam, hoc ad-

(1) Patriæ causa salutis et gloriæ vis amoris hospitalitatis officia erga gentis suæ oppressores et tyrannos superest.

versaria potestati lethale ad infirmitatem. Arma Ecclesie fides, arma Ecclesie oratio est, quæ adversarium vincit. Ergo secundum historiam ad provocandos animos feminarum, femina judicavit, femina disposuit, femina prophetavit, femina triumphavit, et preliaribus intermixta copiis, imperio viros docuit militare femineo. Secundum mysterium vero, fidei militiâ, Ecclesie victoria est. Non ergo habetis quod per naturam vos excusetis femine. Non habetis viduæ quod ad infirmitatem sexus, aut ad amissionem subsidii maritalis mobilitatem vestram referre possitis. Satis unicuique præsidii est, si virtus animi non desit.» Et S. Augustinus, libro XII *Contra Faustum*, cap. xxxiii: «Quæ, inquit, est illa mulier plena fidei, hostis tempora ligno transfigens, nisi fides Ecclesie cruce Christi regna diaboli perimens?»

Audi et Origenem, *hom. 5*: «Jahel interpretatur ascensio (a rad. *הל* *ala*, id est ascendit, alioqui *Jahel* Hebraice idem est quod *damula* aut *cervus*, ait Pagninus): quia revera non est alia ascensio qua ascenditur ad cœlum, nisi per Ecclesiam multiformis sapientiæ Dei. Ipsa est ergo quæ, dum a corporalibus ad spiritualia, et a terrenis ascendit ad cœlestia, interfecit Sisaram, qui carnalium victorum, et animalis vel stolidi hominis tenet figuram; quia Sisara interpretatur visio equi, de quo ait *Psal. xxxi*, 9: Nolite fieri sicut equus et mulsus, quibus non est intellectus. Palo (paxillo sive clavo ferreo) ergo eum interfecit, id est, ligni crucis acuminem et virtutem eum prostravit, idque in maxilla, quia illud os quod de carnalibus loquebatur, ligno crucis confoditur et terebatur.» Crux enim docet carnis mortificationem æquæ ac lingue.

Denique Jahel fuit typus B. Virginis; de ipsa enim dicitur *Cant. viii*, 8: «Quæ est ista quæ ascendit de deserto delictis affluens, innixa super dilectum suum.» Ipsa est damula gratiosa, imo omni gratia plena, ipsa est quæ contrivit caput serpentis, hoc est diaboli, *Gen. iii*. Audi S. Bernardum, *serm. 2 Super missus est*: «Cui hinc servata victoria, nisi Marie? ipsa procul dubio caput contrivit venentium, quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quam de mentis superbia deduxit ad nihilum.» Et post pauca: «Hanc requirebat Salomon, cum vehementer admirans dicebat: Mulierem fortem quis inveniet? et ita videbatur congruere, ut qui victrix per feminam, vinceretur per ipsam.»

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Debbora cum Barac de prostrato Sisara canit epinicium.

Canticum hoc non tantum poeticum, sed et propheticum spiritum redolet; quare a Debbora prophetissa compositum videtur, quæ deinde cum Barac illud publice cecinit. Ita Abulenensis, Dionysius, Arias, Cajetanus, Serarius, Salianus et alii.

Quinque ejus sunt partes: prima, vers. 3, laudat Deum velut primum tantæ victoriæ auctorem; secunda, vers. 9, laudat Nephthalitas, Zabulonitas, Issacharitas et alios, omnesque creaturas, quæ Deo victori cooperatae sunt; tertia, vers. 17, culpât Galaaditas, Danitas et ceteros, qui a bello hoc metu Sisara se subduerunt; quarta, vers. 24, benedicit Jahel, quæ Sisaram occidit; quinta, vers. 28, poetice repræsentat uterum matris Sisara.

1. Cecineruntque Debbora et Barac filius Abinoem in illo die, dicentes (1): 2. Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino. 3. Audite, Reges, auribus percipite, Principes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israel. 4. Domine, cum exires de Seir, et transires per regiones Edom, terra mota est, cœlique ac nubes distillarunt aquis. 5. Montes fluxerunt a facie Domini, et Sinai a facie Domini Dei Israel. 6. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel, quieverunt semitæ, et qui ingrediebantur per eas ambulaverunt per calles devios. 7. Cessaverunt fortes in Israel, et quieverunt, donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israel. 8. Nova bella elegit Dominus, et portas hostium ipse subvertit: clypeus et hasta, si apparuerint in quadraginta millibus Israel. 9. Cor meum diligit principes Israel: qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino. 10. Qui ascenditis super nitentes asinos, et sedetis in iudicio, et ambulatis in via, loquimini. 11. Ubi collisi sunt currus, et hostium suffocatus est exercitus, ibi narratur justitiæ Domini et clementia in fortes Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, et obtinuit principatum. 12. Surge, surge, Debbora, surge, surge, et loquere canticum: surge, Barac, et apprehende captivos tuos filii Abinoem. 13. Salvatæ sunt reliquæ populi, Dominus in fortibus dimicavit. 14. Ex Ephraim delevit eos in Amalec, et post eum ex Benjamin in populos tuos, o Amalec: de Machir principes descenderunt, et de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum. 15. Duces Issachar fuere cum Debbora, et Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceptis ac barathrum se discrimini dedit: diviso contra se Ruben, magnanimatorum reperta est contentio. 16. Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? diviso contra se Ruben, magnanimatorum reperta est contentio. 17. Galaad trans Jordanem quiescebat, et Dan vacabat navibus: Aser habitabat in litore maris et in portibus et Trabatur. 18. Zabulon vero et Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome. 19. Venerunt reges et pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Thanach juxta aquas Mageddo, et tamen nihil tulere prædantes. 20. De cœlo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine et cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt. 21. Torrens Cison traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison: conculca, anima mea, robustos. 22. Ungulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, et per præceptis ruentibus fortissimis hostium. 23. Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini; maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum ejus. 24. Benedicite inter mulieres Jahel, uxor Haber Cinæi, et benedicatur in tabernaculo suo. 25. Aquam

niter censent Interpretes Debboram esse solum hujus cantici auctorem.